

Nummer: INF/MDT/0911

Brussel, 11 januari 2010

Aan de instanties die erkend zijn om
multidisciplinaire verslagen af te leveren

Kopie aan:

de voorzitters en de leden van de Ad Hoc- Commissies
"Inschrijvingen en Evaluaties" en "Individuele
Bijstand en Sociale Integratie"

de voorzitter en de leden van de Bijzondere
Bijstandsc commissie

de organisaties die erkend zijn om de Personen met
een handicap of hun gezinnen te vertegenwoordigen

de voorzitters en de leden van de Provinciale
Evaluatiecommissies en de Adviescommissies

de experts voor gespecialiseerde persoonlijke
adviesverlening.

de voorzitter en de leden van het Toezichtsc omité

het agentschap Inspectie

het Kennis- en Ondersteuningscentrum

Vragen naar:

Femke Duquet, T 02 225 84 27, e-mail femke.duquet@vaph.be

Betreft: 1. Dyslexie
2. IQ-testen

Geachte mevrouw
Geachte heer

Met deze infonota willen we u informeren over een aantal belangrijke thema's zoals aanvragen met betrekking tot dyslexie en het gebruik van IQ-testen.

1. Aanvragen dyslexie

Naar aanleiding van het akkoord dat het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) heeft gesloten met het Departement Onderwijs over de ondersteuning van leerlingen met dyslexie, dringt zich een nieuwe werkwijze op m.b.t. het behandelen van aanvragen van personen met dyslexie bij het VAPH.

In 2008 werd een akkoord gesloten met het Vlaams Ministerie van Onderwijs, Vorming en Werk over de problematiek van de gebrekkige ondersteuning van leerlingen met dyslexie in de onderwijsomgeving. Er werd afgesproken dat het Departement Onderwijs vanaf 1 september 2009 volledig zelf zou instaan voor deze doelgroep, onder meer met de vanuit het VAPH overgedragen middelen voor deze aanvragen, en dit zowel voor hulpmiddelen op school (voornamelijk ondersteunende software) als in het verlengde ervan in de thuisomgeving (studeren, huiswerk maken enz.).

Als bijlage aan deze infonota is een uitgewerkte nota te vinden over de inschrijfbaarheid van personen met dyslexie bij het VAPH en de te volgen werkwijze bij aanvragen. Hieronder overlopen we alvast even kort de voornaamste conclusies. Voor meer details verwijzen we naar de nota rond dyslexie in bijlage.

Besluit:

Bij kinderen en adolescenten met dyslexie mag men stellen dat het voorbarig is van een handicap te spreken omdat het niet mogelijk is het uiteindelijke chronisch karakter ('langdurigheid') en de impact op de participatie te beoordelen. De beperkingen zijn nog niet gestabiliseerd. Bovendien behoort de aanpak van de problematiek tot het domein van andere instanties met name het Departement Onderwijs voor de schoolse aanpak, inclusief de hulpmiddelen (op school en thuis) en de Ziekteverzekering voor de logopedie. Zoals afgesproken met het Departement Onderwijs verwijzen we leerlingen met dyslexie met vragen door naar hun onderwijsinstelling.

Bij volwassenen zal dyslexie zich vooral vertalen in problemen bij tewerkstelling. Sedert de overheveling van de bevoegdheden omtrent opleiding en tewerkstelling naar het Departement Tewerkstelling, kunnen deze personen zich steeds tot deze instanties richten. Het VAPH aanvaardt zulke aanvragen niet en verwijst door naar de VDAB.

Alleen in sommige gevallen, bij zeer ernstige dyslexie die een volwassen persoon ook in het dagelijks leven naast de werkvloer of naast zijn of haar studies parten speelt, bestaat de mogelijkheid om deze persoon in te schrijven. Hoewel het stichtingsdecreet van het VAPH niet toelaat bepaalde stoornissen nominaal uit te sluiten, benadrukken we echter dat de beperkingen van iemand met dyslexie zelden tot nooit van die aard zijn dat wij spreken van een persoon met handicap (ernstige beperkingen in activiteiten en langdurige participatieproblemen).

2. IQ-testen

Naar aanleiding van een aantal vragen rond welke IQ-testen het best te gebruiken zijn in welke situatie, zet het VAPH in deze infonota op een rijtje welke IQ testen kwalitatief gezien onze voorkeur genieten. Alvorens we dieper ingaan op deze IQ testen, is het belangrijk eerst naar de definitie te kijken van een verstandelijke handicap.

Een verstandelijke handicap wordt in de DSM-IV-TR (gebaseerd op de definitie van de het American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD)) gedefinieerd als :

- Verstandelijk duidelijk onder het gemiddelde functioneren: een IQ van ongeveer 70 of lager bij een individueel afgenomen IQ-test (bij zeer jonge kinderen gebeurt dit op basis van een inschatting waarbij men verstandelijk significant onder het gemiddelde functioneert),
- gelijktijdig aanwezige tekorten in of beperkingen van het huidige aanpassingsgedrag (dat wil zeggen of betrokkene er in slaagt te voldoen aan de standaarden die bij zijn of haar leeftijd verwacht kunnen worden binnen zijn of haar culturele achtergrond) op ten minste twee van de volgende terreinen: communicatie, zelfverzorging, zelfstandig kunnen wonen, sociale en relationele vaardigheden, gebruik maken van gemeenschapsvoorzieningen, zelfstandig beslissingen kunnen nemen, functionele intellectuele vaardigheden, werk, ontspanning, gezondheid en veiligheid, en:
- begonnen voor het achttiende jaar (het gaat dus per definitie om een ontwikkelingsstoornis).

De definitie steunt voor een groot stuk op een meting van de intelligentie uitgedrukt in een 'intelligentiequotiënt (IQ)'. De meest betrouwbare IQ-testen zijn WPPSI-R, WISC-III, KAIT en WAIS-III, dit noemen we de A-labels. We onderscheiden in totaal vier labels bij IQ-testen. Label A heeft steeds onze voorkeur. Testen met het label B zijn nog aanvaardbaar, maar bij label C (onvoldoende) en D (onaanvaardbaar) is grote voorzichtigheid vereist. Men dient hierbij zeker rekening te houden met de doelgroep en ook het gevraagde ticket. Vooral indien het gaat om nieuwe aanvragen of bepaalde doelgroepen (bv. anderstaligen) waarbij enkel sprake is van een verstandelijke handicap, is de kwaliteit van de IQ-test van groot belang, en kan vanuit het VAPH desnoods een nieuwe test geëist worden. Bij twijfel over de kwaliteit/betrouwbaarheid van een IQ-test kan het VAPH altijd een nieuwe test opvragen bij het multidisciplinair team (MDT).

Indien een test met A-kwalificatie voorhanden is, moet men kiezen voor deze test. Een test met een lagere kwalificatie mag enkel gekozen worden als daarvoor een goede motivatie kan worden gegeven, bijvoorbeeld de BSID-II wegens de leeftijd of het functioneringsniveau van de cliënt, bijvoorbeeld de COVAAR II omwille van anderstaligheid.

Bij een dossier waarin sprake is van een verstandelijke handicap is het altijd belangrijk na te gaan welke test reeds werd afgenomen. Ook wanneer de test werd afgenomen is van belang. De IQ-test dient zo actueel en recent mogelijk te zijn.

Bij het vaststellen van een verstandelijke handicap moet uiteraard ook rekening gehouden worden met de socio-culturele achtergrond, alsook met eventuele andere stoornissen die het presteren kunnen beïnvloeden. Er wordt vanuit het VAPH sterk gepleit voor een vorm van procesdiagnostiek (dus geen éénmalige momentopname).

Synthese IQ testen :

- A. **Goed:** WPPSI-R, WISC-III, KAIT, WAIS-III
- B. **Voldoende:** BSID-II, SON-R (2.06-7.11), GOS 2½-4½, COVAAR II, WNV
- C. **Voorlopig aanvaardbaar** (al is de kwaliteit niet voldoende of (nog) niet bekend): MSEL, K-SNAP
- D. **Onvoldoende:** BgT, Denk 2.3.4, DOS, DAT'83, GATB, GIT-2, GIT-V, Goodenough, LDT, Leiter, LEM, MCT-M, Menstekening, MOS, NIO, RAKIT, Raven PM, SON-R (5;06-17), Stutsman, Terman- Merrill, WAIS, WISC-R

Mocht u nog bijkomende vragen hebben, dan kunt u steeds contact opnemen met Femke Duquet (T 02 225 84 27 of e-mail: femke.duquet@vaph.be). U kunt uiteraard ook steeds contact opnemen met de provinciale afdelingen.

Met vriendelijke groeten

Laurent Bursens
Administrateur-generaal

BIJLAGE INF0911 DYSLEXIE

1 Inleiding

Deze infonota werd ontwikkeld naar aanleiding van het akkoord dat het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) heeft afgesloten met het Vlaams Ministerie van Onderwijs, Vorming en Werk over de ondersteuning van leerlingen met dyslexie in de onderwijsomgeving. Als gevolg van deze samenwerkingsovereenkomst met het Departement Onderwijs dringt zich een nieuwe werkwijze op m.b.t. het behandelen van aanvragen van personen met dyslexie.

2 Wat is dyslexie?

Tot op vandaag blijft er heel veel discussie over een adequate definitie van dyslexie. De causale veronderstelling die ten grondslag ligt aan het gebruik van de term "leerstoornissen" brengt moeilijkheden met zich mee om dyslexie operationeel te definiëren. Er bestaat immers nog heel veel onduidelijkheid en discussie over de oorzaken van dyslexie. De vorm en mate waarin belemmeringen optreden zijn eveneens sterk variabel. Vanuit wetenschappelijk standpunt wordt daarom meer en meer gepleit voor het gebruik van een beschrijvende definitie.

De definitie van de Stichting Dyslexie Nederland is momenteel in Nederland en Vlaanderen toonaangevend en omschrijft dyslexie als volgt: *dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en/of vlot toepassen van het lezen en/of het spellen op woordniveau*¹.

Op het eerste zicht lijkt deze doelgroep eerder het terrein van onderwijs en ontwikkelingsrevalidatie (logopedie). Het VAPH kwam er tot voor enkele jaren zelden mee in aanraking, en dan nog

¹ Stichting Dyslexie Nederland (2008) *Dyslexie. Diagnose en behandeling van dyslexie*. Brochure van de Stichting Dyslexie Nederland (SDN) Geheel herziene versie.

hoofdzakelijk bij zware en hardnekkige dyslexie bij volwassenen met vragen om bijstand bij tewerkstelling, wat ondertussen tot de bevoegdheid hoort van de VDAB.

Enkele jaren geleden begon het VAPH steeds meer aanvragen om bijstand te ontvangen op basis van dyslexie. Het ging bijna uitsluitend om vragen voor tegemoetkoming voor aangepaste computerprogramma's voor gebruik thuis en voor de 'meerkost' van laptops voor leerlingen in basisonderwijs en secundair onderwijs. In 2008 werd een overeenkomst afgesloten met het Departement Onderwijs waarin werd afgesproken dat het Departement Onderwijs vanaf het schooljaar 2009-2010 de ondersteuning van kinderen en adolescenten met dyslexie op zich zou nemen.

3 Overeenkomst met het Departement Onderwijs

In 2007-2008 hadden gesprekken tussen het VAPH en het Departement Onderwijs plaats die resulteerden in een overeenkomst, waardoor Onderwijs toezegde de pedagogische hulpmiddelen i.v.m. dyslexie (meerkost laptop, specifieke software...) te zullen financieren, ook als het materiaal naar huis wordt meegenomen of als thuis dezelfde software als in de school wordt gebruikt. Deze regeling geldt zowel voor kinderen als voor adolescenten, en is officieel ingegaan op 1 juli 2009. Eerder kon men, door gebrek aan een ander aanspreekpunt, hiervoor wel bij het VAPH terecht. Er werd een overgangsregeling vastgelegd waarbij het Agentschap de aanvragen met betrekking tot het schooljaar 2008-2009 nog zou behandelen tot 30 juni 2009.

Vanaf 1 september 2009 staat het Departement Onderwijs, onder meer met de vanuit het VAPH overgedragen middelen voor deze aanvragen, zelf in voor de toekenning van subsidiëring van de noden van leerlingen met dyslexie. Zoals afgesproken met het Departement Onderwijs verwijst het VAPH leerlingen met dyslexie met vragen door naar hun onderwijsinstelling.

Vanuit het kabinet van voormalig minister van onderwijs Frank Vandenbroucke werd doorgegeven dat de betrokken leerlingen en ouders in de eigen school terecht moeten met vragen, problemen en opmerkingen. Het kabinet van de nieuwe minister Pascal Smet werd gecontacteerd en daar werd bevestigd dat deze werkwijze behouden blijft.

4 Wat met aanvragen van minderjarigen?

Wat kinderen en adolescenten betreft, mag men stellen dat het voorbarig is van handicap te spreken, omdat het niet mogelijk is het uiteindelijke chronisch karakter ('langdurigheid') en de impact op de 'participatie' te beoordelen. De beperkingen zijn nog niet gestabiliseerd. Minderjarigen met dyslexie kunnen dus niet ingeschreven worden bij het VAPH.

De behandeling van kinderen en jongeren met dyslexie moet in de eerste plaats vanuit een pedagogisch perspectief vorm krijgen. Dit betekent dat men in eerste instantie nadenkt over hoe men het opvoedings- en onderwijsaanbod thuis en op school kan bijsturen in de richting van een betere afstemming op de opvoedings- en onderwijsbehoeften van het kind of de jongere die men in begeleiding heeft. Op deze wijze werkt men aan de condities die noodzakelijk zijn voor een harmonische ontwikkeling en is men preventief ten aanzien van de ontwikkeling van secundaire gedragsproblemen.

In 2008 werd een akkoord gesloten met het Vlaams Ministerie van Onderwijs, Vorming en Werk werd afgesloten over de problematiek van de gebrekkige ondersteuning van leerlingen met dyslexie in de onderwijsomgeving. Er werd afgesproken dat het Departement Onderwijs vanaf 1 september 2009 volledig zelf zou instaan voor het deze doelgroep, onder meer met de vanuit het VAPH overgedragen middelen voor deze aanvragen en dit zowel voor hulpmiddelen (voornamelijk ondersteunde software) op school als in het verlengde ervan in de thuisomgeving (studeren, huiswerk maken enz.).

Hoewel kinderen en adolescenten met dyslexie als niet inschrijfbaar bij het VAPH worden beschouwd, kunnen we hen dus wel (zoals afgesproken met het Departement Onderwijs) verwijzen naar hun onderwijsinstelling voor vragen omtrent ondersteunende software en andere hulpmiddelen.

5 Wat met aanvragen van volwassenen?

Bij volwassenen zal dyslexie zich vooral vertalen in problemen bij tewerkstelling. Sedert de overheveling van de bevoegdheden omtrent opleiding en tewerkstelling naar het Departement Tewerkstelling zullen deze personen zich steeds tot deze instanties kunnen richten. Met andere woorden indien de hulpmiddelen uitsluitend gebruikt worden op het werk, dient de vraag aan de VDAB gericht te worden.

De restgroep die zich eventueel nog tot het VAPH zou kunnen richten, beperkt zich tot zwaar dyslectische volwassenen die steunmaatregelen buiten de werksfeer nodig hebben. Hoewel het stichtingsdecreet van het VAPH niet toelaat bepaalde stoornissen nominaal uit te sluiten, zullen de beperkingen van iemand met dyslexie echter zelden tot nooit van die aard zijn dat wij spreken van een persoon met handicap (ernstige beperkingen in activiteiten en langdurige participatieproblemen).

Meerderjarigen die hulpmiddelen aanvragen in het kader van hun hogere studies, verwijzen we naar hun onderwijsinstelling. Vanuit het hoger onderwijs is er trouwens in 2004 een 'Wegwijzer Dyslexie in het Hoger Onderwijs' vastgelegd. Hierin werd vastgelegd dat studenten met dyslexie ook in het hoger onderwijs recht hebben op bepaalde onderwijs- en examenfaciliteiten. De opvolger van dit project is het Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (periode september 2008 - augustus 2013). Meer informatie hierover is terug te vinden op www.siho.be.

6 Residuariteit

Men dient steeds voor ogen te houden dat het VAPH geen bijstand verleent waar er al ergens anders ondersteuning is voorzien. Artikel 6 van het IMB-besluit stelt dat het VAPH niet kan tussenkomen voor hulpmiddelen waarvoor een andere overheidsdienst bevoegd is (alleen voor de rolstoelen is er een uitzondering). In dit geval liggen de kernbevoegdheden bij Onderwijs en bij Tewerkstelling. Daaruit volgend kunnen we stellen dat de bevoegdheid voor het ter beschikking stellen van hulpmiddelen tijdens de schoolleeftijd bij het Ministerie van Onderwijs ligt, en in arbeidssituaties bij de Dienst Personen met een handicap van de VDAB.

7 Hernieuwing van eerder toegekend hulpmiddel

De hernieuwing van een hulpmiddel moet in het licht van de huidige regeling bekeken worden aangezien dit eigenlijk een nieuwe aanvraag is voor hetzelfde hulpmiddel.

8 Conclusie

Bij kinderen en adolescenten mag men stellen dat het voorbarig is van handicap te spreken omdat het niet mogelijk is het uiteindelijke chronisch karakter en de impact op de participatie te beoordelen. De beperkingen zijn nog niet gestabiliseerd. Bovendien behoort de aanpak van de

problematiek tot het domein van andere instanties met name het Departement Onderwijs voor de schoolse aanpak, inclusief de hulpmiddelen (op school en thuis) en de Ziekteverzekering voor de logopedie. Zoals afgesproken met het Departement Onderwijs verwijzen we leerlingen met dyslexie met vragen door naar hun onderwijsinstelling.

Bij **volwassenen** zal dyslexie zich vooral vertalen in problemen bij **tewerkstelling**. Sedert de overheveling van de bevoegdheden omtrent opleiding en tewerkstelling naar het departement tewerkstelling, zullen deze personen zich steeds tot deze instanties kunnen richten. Het VAPH weigert zulke aanvragen en verwijst door naar de VDAB.

Alleen in sommige gevallen, bij zeer ernstige dyslexie die een volwassen persoon ook in het dagelijks leven **naast de werkvloer of naast zijn of haar studies** parten speelt, bestaat de mogelijkheid om deze persoon in te schrijven. Hoewel het stichtingsdecreet van het VAPH niet toelaat bepaalde stoornissen nominaal uit te sluiten, benadrukken we echter dat de beperkingen van iemand met dyslexie zelden tot nooit van die aard zijn dat wij spreken van een persoon met handicap (ernstige beperkingen in activiteiten en langdurige participatieproblemen).